

Haal méér uit het archief !

NGV – afdeling Amersfoort

16 maart 2026

Tineke Rouschop

onderzoeker / archivaris / recordmanager

t.rouschop@planet.nl

Wat gaan we doen?

Deel 1

Archieven ontdekken

Deel 2

Archieven effectief gebruiken

Hoe gaan we dat doen?

Interactieve sessie:

-kennis delen , aan de hand van theorie en voorbeelden

Stellingen

- Groen: goede antwoord / wel mee eens
- Rood: foute antwoord/ niet mee eens
- Geel: beide antwoorden mogelijk / twijfel

Facultatief:

Wie lost de puzzel op?

Resultaat ?

- Méér weten over méér archieven
- Weten waar je recht op hebt als archiefgebruiker
- Beter weten waar je relevante archieven kunnen vinden
- Weten waar je hulp bij onderzoek kunt vinden
- Naast 'trefwoorden' ook andere zoekmethoden kunnen gebruiken
- Weten hoe je toegang kunt krijgen tot 'gesloten' archieven

Deel 1: Archieven ontdekken

Archieven:

- Wat is het wel / wat is het niet
- Wat is erover geregeld
- Archiefwet, wat heb je eraan?

Stelling: is dit een archief?

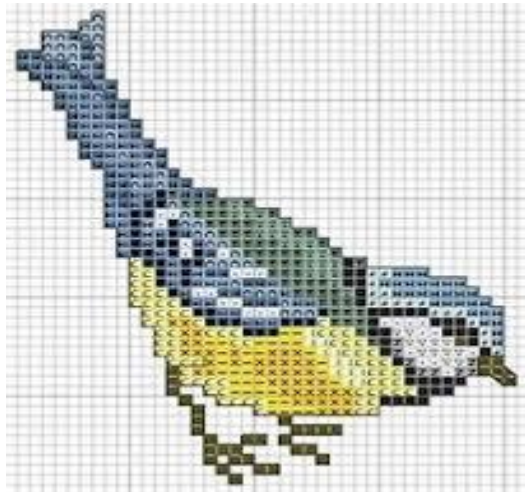
En dit?

Wat is een archief ?

- Verzameling van waarneembare 'gegevens'
- Vaak op een drager (papier, CD, foto, filmrol etc.)
- 'neerslag van handelen': verzameling is 'organisch' ontstaan tijdens uitvoeren van activiteiten van een persoon of organisatie

'documentatie': verzameld, geen 'neerslag van handelen'

archiefvormer

- Organisatie of persoon die archief 'laat ontstaan'
- Zelfstandig orgaan / zelfstandig handelend
- Blijkt bijvoorbeeld uit instellingsbesluit of oprichtingsakte / ondertekening op eigen titel (niet 'namens')
- Archief Eemland heeft op website een compleet overzicht van *archiefvormers* (typ 'archiefvormers' in zoekbalk)

Archiefwet

- Wel voor archiefvormers bij de overheid, grondslag in het publiekrecht
- Niet voor personen, stichtingen, verenigingen, bedrijven die bestaan op basis van privaatrecht

Archiefwet van toepassing?

archief
Eemland

Universiteit Leiden

Nationaal Monument
Kamp Amersfoort

Wat is er geregeld in allerlei wetten?

Wie moet wat?

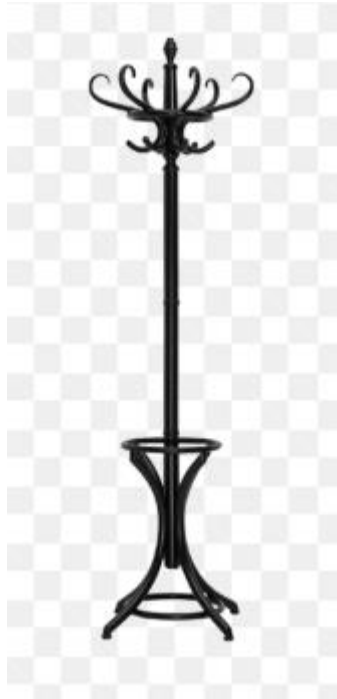
- Vastleggen van gegevens
 - Ordenen
 - Tijdelijk bewaren
-

- Vernietigen
- Eeuwig bewaren
- Conserveren
- Openbaar beschikbaar stellen

Wettelijke regelingen voor:

	PARTICULIER	OVERHEID	door
Vastleggen gegevens	Ja	Ja	archiefvormer
Geordend opbergen	Ja	ja	archiefvormer
Tijdelijk bewaren	Ja	Ja	archiefvormer
Vernietigen	nee	ja	archiefvormer
Eeuwig bewaren	nee	ja	archiefbeheerder
Conserveren	nee	ja	archiefbeheerder
Openbaar beschikbaar stellen	nee	ja	archiefbeheerder

Archiefwet ; 'kapstok'- artikel 3

De overheidsorganen zijn verplicht de onder hen berustende archiefbescheiden in goede, geordende en toegankelijke staat te brengen en te bewaren,

alsmede zorg te dragen voor de vernietiging van de daarvoor in aanmerking komende archiefbescheiden.

Wat heb je als onderzoeker aan de Archiefwet?

- Overbrengingstermijn
- Ordening
- Vernietiging
- Openbaarheid

Overbrenging:

uiterlijk na 20 jaar naar
'beheerder'

(in toekomst na 10 jaar)

Als archiefvormer zélf archieven
blijft beheren, dan moeten die
tóch worden 'overgebracht'
(=juridische statusverandering).
Daarmee worden ze *openbaar*.

Ordering:

in samenhang brengen (fysiek en/of 'logisch')

product: 'toegang' / inventaris / plaatsingslijst

Vernietiging volgens voorschriften / selectielijst

Bewaren

Stukken over oprichting orgaan, jaarverslagen, beleidsstukken, rapportages etc.

Vernietigen

routinematig uitvoeringsmateriaal, dat niet meer nodig is voor bewijsvoering of rechten

Openbaarheid - stellingen

- De koning mag de ene biograaf wél toegang geven tot het Koninklijk Huisarchief en de andere níet.
- De studiezaalmedewerker van de archiefdienst mag mij stukken weigeren, als hij weet dat de directeur van de dienst al bezig is met een boek over hetzelfde onderwerp.
- Sommige archiefdiensten zetten bepaalde documenten met persoonsgegevens van nog levende personen online.

Archief(persoons-)kaart tóch openbaar

- Parool 22-09-2024

Andreaspending voor Mirjam Bolle-Levie (107), voormalig secretaresse van de Joodse Raad en Holocaustoverlevende

✗ Gemeente
✗ Amsterdam
✗ Stadsarchief

Geregistreerde

Mirjam Sophie Levie

geboren 20-03-1917

Diversen:

Overleden: Ja

Openbaarheid

Na overbrenging **alles** openbaar, tenzij....

- Privacy (bescherming persoonsgegevens van levende personen, dus niet nabestaanden)
- (veiligheids-)belang van de Nederlandse staat of bondgenoten
- Onevenredige bevoor- of benadeling

Particuliere archiefvormers zijn vrij om beperkingen aan de openbaarheid te stellen (geregeld in de overeenkomst van schenking of bruikleen).

Deel 2 : Archieven gebruiken

- Waar liggen welke archieven?
- Waar vind ik hulp bij mijn onderzoek ?
- Hoe vind ik archieven die voor mij interessant zijn?
- Hoe krijg ik toegang tot 'beperkt openbaar' archief?

Territoriale indeling (1) – overheid

Nationaal Archief:

- Ministeries
- Rijksorganen met landelijke werking
- Particuliere archieven van landelijk belang

Rijksarchieven in de provincies:

- Provinciale archieven (m.u.v. Zuid-Holland)
- Rijksorganen met regionale / provinciale werking (vb. Rechtbanken, KvK)
- Particuliere archieven van provinciaal belang

Territoriale indeling (2) – overheid

Gemeentelijke / Regionale archiefdiensten beheren archieven van:

- Gemeenten
- Waterschappen
- Notarissen (op grond van de Wna)
- Particuliere archieven van plaatselijk of regionaal belang

Let op: de meeste provinciale archieven zijn gefuseerd met gemeentelijke / regionale archieven (RHC's, zoals Het Utrechts Archief).

Interactieve archievenkaart van Nederland

<https://www.genealogiewerkbalk.nl/archievenkaart/>

- (ook via <https://www.yory.nl/interactieve-kaart-van-archiefinstellingen-in-nederland/>)

Gemeente: Leusden

Archief Eemland

ISIL-code: NL-AmfAE

Kijk voor meer info over archieven in Utrecht op
<https://www.landschaperfgoedutrecht.nl/erfgoed/historische-verenigingen-en-archieven/archieven/>

Provincie: Utrecht

Het Utrechts Archief

Categorale indeling – particuliere archieven

Voorbeelden (overzicht op [Archieven.nl](http://archieven.nl)):

- Koninklijk Huisarchief
- Joods Cultureel Kwartier
- Katholiek Documentatiecentrum (KDC)
- Internationaal Instituut Sociale Geschiedenis (IISG)
- Het Nieuwe Instituut (architectuur en stedenbouw)
- Atria (vrouwengeschiedenis)
- The Black Archives
-

Categorale archieven, maar toch overheid

Het **NIOD** Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies is onderdeel van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). De wettelijke basis en taken van het NIOD zijn verankerd in de structuur van de KNAW, waarbij het instituut zich richt op het verzamelen, bewaren en ontsluiten van archieven en collecties, in het bijzonder over de Tweede Wereldoorlog. [Koninklijke Nederlandse Akademie van Wet...](#)

Het **Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)** is het gespecialiseerde kennis- en onderzoekscentrum op het gebied van de Nederlandse militaire geschiedenis. [Archieven.nl](#)

- **Organisatorische inbedding:** Het NIMH maakt onderdeel uit van het **Ministerie van Defensie**.
- **Positionering:** Binnen de Defensieorganisatie is het NIMH ondergebracht bij het Commando DienstenCentra (CDC) en werkt het nauw samen met de Nederlandse Defensie Academie (NLDA).
- **Taakstelling:** Het instituut is verantwoordelijk voor het wetenschappelijk onderzoek naar de krijgsgeschiedenis, het beheren van de militaire historische collecties (archieven, beeldbank) en het ontsluiten van deze informatie voor het publiek en de organisatie zelf. [Ministerie van Defensie +3](#)

Hulp bij onderzoek (1) - stellingen

- Ik lees wel eens een boek over de streek / onderwerp / periode van mijn onderzoek
- Ik gebruik wel eens onderzoeksgidsen of hulppagina's van archiefdiensten
- Ik gebruik wel eens literatuurverwijzingen

Hulp bij onderzoek (2) - stellingen

- Ik gebruik wel eens de ‘kennis van de crowd’, b.v. op social media zoals facebookgroepen
- Ik gebruik wel eens de broncommentaren (Huygens Instituut)
- Ik mail wel eens naar een archiefdienst
- Ik chat wel eens met een archiefdienst
- Ik gebruik wel eens Artificial Intelligence (ChatGPT, CoPilot etc.)

Hoe vind ik wat voor mij interessant is?

- Archievenoverzicht, per archiefdienst of via [Archieven.nl](https://archieven.nl)
- Archiefbeschrijvingen
- Inventarissen

Archievenoverzicht

Archievenoverzicht Eemland

> Kenmerken

▾ [Overzicht](#)

Uw zoekterm komt voor in de **titel en/of de kenmerken** van deze archieftoegang.

Overzicht

- ▷.01. Algemeen
- ▷.02. Personen, families en bevolking
- ▷.03. Rechtspraak en notariaat
- ▷.04. Openbare orde, vrede en veiligheid
- ▷.05. Ruimtelijke ordening
- ▷.06. Eigendom, bezit en belasting
- ▷.07. Handel, industrie, dienstverlening en arbeid

Archievenoverzicht; opengeklapt

Archievenoverzicht Eemland

> Kenmerken

✓ Overzicht

Uw zoekterm komt voor in de **titel en/of de kenmerken** van deze archieftoegang.

Overzicht

▷ 01. Algemeen

▽ 02. Personen, families en bevolking

Toon details van deze beschrijving ▶

0013 Retroacta van de Burgerlijke Stand te Amersfoort, 1579-1811

0014 Ambtenaar van de Burgerlijke Stand te Amersfoort, 1811-1973

0072 Retroacta van de Burgerlijke Stand te Hoogland, 1655-1811

0102.01 Reijner Hendriks Oltheijnen van Bitterschoten, 1569-1618

Archiefbeschrijving; voorbeeld

archief
emland

Bronnen ▾

Bezoekersinformatie ▾

0002.01 Stads- c.q. gemeentebestuur Amersfoort, 1811-1945

> Kenmerken

✓ Beschrijving van het archief

> Beschrijving van de series en archiefbestanddelen

Archiefbeschrijving; opengeklapt

Beschrijving van het archief

▽ Archiefvorming

▷ Geschiedenis van de archiefvormer

▷ Geschiedenis van het archiefbeheer

▷ Inhoud en structuur van het archief

▷ Aanwijzingen voor de gebruiker

▷ Verwant materiaal

▷ Bijlagen

Archiefbeschrijving; verder opengeklapt

- ▽ Aanwijzingen voor de gebruiker
 - ▷ Openbaarheidbeperkingen
 - ▷ Beperkingen aan het gebruik
 - ▷ Andere toegangen
 - ▷ Citeerinstructie

Inventarissen – stellingen

- Een ander woord voor een inventaris is een toegang
- Stelling: een inventaris is een alfabetische opsomming van archiefstukken.

I N V E N T A R I S
VAN DE ARCHIEVEN VAN DE
GEMEENTE EZINGE
(1832) 1932 - 1989 (1992)

Inventaris: systematische opsomming

Onderdelen van de gebruikelijke indeling:

- Stukken van ‘algemene aard’
- Het ‘orgaan’ / de organisatie van de archiefvormer
- De taakuitvoering
- Gedeponeerde archieven
- Verzamelingen /documentatie

Inventaris – tips (1)

'algemene aard': denk aan series met correspondentie, jaarverslagen, vergaderstukken.

- soms met een nadere toegang erbij (b.v. brievenregister)

orgaan / organisatie: denk aan oprichting, opheffing, financiën, personeel, eigendommen etc., dus intern gericht

Inventaris – tips (2)

Taakuitvoering: wat doet de archiefvormer? (extern gericht)

- Opsomming van taken en activiteiten – loop ze eens door
- Zelfde organisaties, zelfde taken. b.v. gemeenten
- Sommige onderwerpen zitten op onverwachte plek, b.v. bouwvergunningen bij ‘openbare gezondheid’
- Bij bevolkingsadministratie en burgerlijke stand: heel vaak méér registers dan die geïndexeerd zijn!

Inventaris – onverwachte vondsten (1)

1005 Gemeentebestuur **Eemnes**, 1814-1948

Beschrijving van de series en archiefbestanddelen

2.2. Stukken betreffende afzonderlijke onderwerpen

2.2.2. Taak

2.2.2.3. **Openbare zedelijkheid en dierenbescherming**

Register van houders van **trekhonden, 1911-1928.**

Inventaris; onverwachte vondsten (2)

▼ 2.2.10. Arbeid

Toon details van deze beschrijving ▶

 2517 Register van Zaltbommelse bedrijven met aantekeningen betreffende de kinderen en vrouwen die daar werken, 1894-1905

Inventaris; tips (3) Niet-geïndexeerde bronnen

0280 Collectie van de Stichting Nationaal Monument **Kamp Amersfoort**, 1942-2008

> Kenmerken

> Inventaris

✓ **Gevonden archiefstukken**

Uw zoekterm komt voor in de **titel en/of de kenmerken** en in de **vetgedrukte onderdelen** van deze archieftoegang.

Gevonden archiefstukken

Uw zoekterm komt voor in de titel en/of de kenmerken van deze archieftoegang.

▽ Stukken betreffende personen

Toon details van deze beschrijving ▶

1 **Stukken betreffende J. van Kreeuwen**, 1942-2000.

2 Stukken betreffende **J. ten Broeke**: Registrationcard - Indexcard - Mealrecordcard - Brief gemeente Breda - Brief burgerbevolking - Uitnodiging voor een keuring voor gerepatrieerden, Aanmeldingskaart voor gerepatrieerden, 2 s

3 Stukken betreffende Kamp Amersfoort van **H. en A.J. Sintniklaas**, 1989-2004.

Inventaris; tips (4) Niet-geïndexeerde bronnen

0902 Gemeentebestuur **Soest**, 1812-1928

- > Kenmerken
- > Beschrijving van het archief
- > **Beschrijving van de series en archiefbestanddelen**
- ✓ **Gevonden archiefstukken**

Uw zoekterm komt voor in de **vetgedrukte onderdelen** van de archieftoegang.

Gevonden archiefstukken

700 Staten met **opgaven van gezinnen en alleenstaanden die geëmigreerd zijn** naar Noord-Amerika en andere overzeese gebieden, met hiaten. Minuten, 1891-1913.

Toegang tot beperkt openbaar archief (1)

De gronden voor de openbaarheidsbeperkingen zijn niet meer van toepassing, bijvoorbeeld door:

- De termijn van de beperking is verstreken
b.v. huwelijk > 75 jaar geleden
- Betrokkene is overleden.

Vraag dan om opheffing van de openbaarheidsbeperking, voortaan zijn de stukken openbaar voor iedereen

Toegang tot beperkt openbaar archief (2)

- De beperkingen zijn nog niet vervallen, maar je vraagt om onthefing voor jouw onderzoek
- Je verstrekt informatie over je onderzoek en tekent meestal een verklaring. Je bent zelf verantwoordelijk voor het (niet) verspreiden van gegevens. Reproductie meestal niet toegestaan.
- De zorgdrager (meestal gemandateerd aan de archivaris) beslist over het verzoek. Bij afwijzing is bezwaar en beroep mogelijk.
- Procedure en formulier vaak te vinden op website archief.

Resultaat behaald?

- Méér weten over méér archieven
- Weten waar je recht op hebt als archiefgebruiker
- Beter weten waar je relevante archieven kunnen vinden
- Weten waar je hulp bij onderzoek kunt vinden
- Naast 'trefwoorden' ook andere zoekmethoden kunnen gebruiken
- Weten hoe je toegang kunt krijgen tot 'gesloten' archieven

Nog vragen ?

Stel ze gerust!

